

Трибуна
МОЛОДОГО ВЧЕНОГО

DOI 10.31909/26168774.2020-(50)-16
УДК 327(496.5)(498)

**DENYING ROMANIAN CONTRIBUTION TO THE BIRTH OF AN INDEPENDENT
ALBANIA, THE COMMUNIST DICTATORIAL REGIME DETERMINED IDENTITY
CHAOS OF AROMANIANS WITHIN ITS BORDERS**

**NEGAREA DE CĂTRE REGIMUL DICTATORIAL COMUNIST A CONTRIBUȚIEI
ROMÂNIEI LA EDIFICAREA ALBANIEI INDEPENDENTE, UN FACTOR
DETERMINANT ÎN HAOSUL IDENTITAR AL COMUNITĂȚII AROMÂNE**

Elsa Stavro

Doctorand

E-mail: elsa.stavro@ugal.ro

Dunărea de Jos University, Romania

Elsa Stavro

PhD Candidate

E-mail: elsa.stavro@ugal.ro

Universitatea Dunărea de Jos, România

ABSTRACT

Political regimes try to provide solutions to social problems by drafting policies and strategies that aim, among other things, at the fullest possible integration of different social groups. Supposing that their strategies are based on numbers (number of voters, number of supporters etc.), thus closely linked to the dominant population, the interests of ethnic minorities are protected by international conventions as well as by home states, which try to give support to their own minorities in other countries. But what if a dictatorial regime, which for nearly 50 years denies its citizens every fundamental right, rewrites its history from positions of power, leaving no room for debate of views? How is the sacrifice of the autochthonous ethnic minority and its mother state transformed for the sake of cruel and short-sighted ideologies, and above all, does this minority survive the identity chaos, if left alone, without schools and books, without memories of the past and no written history? Pressure. Denial. Assimilation. These are the main ways in which the Albanian dictatorial regime erased Romania's contribution to the building and development of Albania as an independent state, diluting to non-existence the involvement and the identity of Aromanians in Albanian territory. The contribution of the Romanian and Aromanian element has been transformed over time from that of «this [Vlach] people friend, brother and neighbor of the Albanians» to the work of «patriotic Albanians in the diaspora for the mother country», this fact being treated in the article as one of the most significant evidences regarding a strategy that served not only to blur Romania's contribution, but also to completely erase the Aromanian element.

Key words: Aromanian, mother-tongue, Albanian-Romanian relations, assimilation.

În ciuda faptului că relațiile între poporul albanez și cel român au fost considerate întotdeauna strânse, în Albania nu se prea menționează rolul important pe care România l-a avut în sprijinirea culturii, educației, până și a declarării independenței primului stat albanez. Această contribuție îi este atribuită «diasporei» de către cercetătorii albanezi, ei considerând ajutorul României drept sprijinul albanezilor care trăiau acolo pentru țara mamă (Albania), nefăcând vreo diferență între ei și aromâni.

Astfel, în istoria Albaniei nu este oglindită aproape deloc perioada când România considera destinul acestor [a]români din Balcani strâns legat de cel al albanezilor, acest fapt servind drept premisă ambiției de a crea un stat comun albanezo-aromân în vilaietele Manastir, Shkodra, Ianina și Kosova, considerate albaneze.

Începând de la această ezitare întâlnită în atitudinea istoricilor, dar și a politicienilor albanezi, de a articula importanța rolului României și al românilor în viața culturală și politică albaneză, în articol sunt analizate aspecte privind impactul regimului totalitar communist asupra transmiterii inter-generaționale a tradițiilor și caracteristicilor identitare ale aromânilor din Albania.

Albania și [a]românii

Rolul socio-politic al Albaniei a fost întotdeauna pasiv, ea neavând vreo importanță în regiune. Dar ceea ce îi lipsea în plan socio-politic, a fost compensat cumva de poziția geografică, având ieșire la mările Adriatică și Ionică și fiind poziționată pe drumul care lega Roma de Constantinopol. Aceste aspecte au făcut ca destinul albanezilor și devenirea lor istorică să fie întotdeauna condiționate de factori externi.

Odată cu prăbușirea Imperiului Otoman, Albania își declară independența, mai ales cu sprijinul puterilor occidentale, Austro-Ungaria și Italia, dar și al României, țară care voia să-și protejeze interesele în regiune, mai exact conservarea și dezvoltarea comunității aromâne, considerată o ramură a poporului român.

În contextul jocurilor de putere de la finalul celui de Al Doilea Război Mondial, în Albania, la fel ca în țările din blocul de Est, se instaurează regimul dictatorial comunist, care rămâne la putere chiar și după ce Albania rupe legăturile cu URSS, cu Republica Socialistă Federativă Yugoslavia și cu China, state care aveau abordări socio-ideologice diferite ale acelorași învățături marxiste.

În această perioadă de izolare, Albania creează, aproape din nimic, «istoria glorioasă» și «rolul important» pe care ea l-a jucat în regiune și nu numai. În acest context, s-au inventat teze care contraziceau sprijinul elementului aromân, la rândul său ajutat de România, pentru declararea independenței și crearea efectivă a statului albanez.

Într-una dintre operele sale, dictatorul Hoge (1908-1985) vorbește despre România și liderul ei, Gheorghe Gheorghiu-Dej cu nuanțe de nemulțumire (Hoge, 1988:255).

În anii '60, când Albania se despărțea de URSS, relația cu fiecare dintre partidele comuniste muncitorești surori era analizată de către un lider delirant, care condamna țara la izolare totală față de țările socialiste din Europa, stabilind relații cu Coreea de Nord, China și Cambodgia.

Este mai mult decât evident că nemulțumirile lui Hoge referitoare la ceea ce el numea statele-marionetă ale URSS nu rămâneau în plan personal, ci deveneau directive privind atât relația cu statele respective, cât și istoria acestor relații, pentru că, așa cum se precizează în introducerea uneia dintre operele sale, *«tovarășul E.Hoge orientează și conduce transformările macro-economice, reflectează, meditează, emite idei și influențează direct construirea obiectivelor industriale[...] pentru dezvoltarea educației, culturii, artei, științei, pentru a apăra și a întări Partidul și dictatura proletariatului...»* (Hoge, 1987:6).

Îndoctrinați, istoricii și academicienii albanezi, plecând de la aceste considerații personale ale lui Hoge, au decis ce să transmită maselor despre contribuția României la dezvoltarea

socială, politică și culturală a Albaniei, diluând-o până la inexistență și rupând complet legătura comunității aromâne cu această țară.

Având în vedere faptul că Albania a ieșit din Al Doilea Război Mondial cu 850 de mii de locuitori, dintre care 93% erau analfabeți, manipularea maselor nu prezenta vreo dificultate. Când venea vorba despre independența Albaniei, istoricii albanezi subliniau că aceasta era doar rezultatul eforturilor și sacrificiilor albanezilor, care au avut de înfruntat răutatea vecinilor și a Marilor Puteri, dar, în baza documentelor din arhive, reiese că România a avut un rol activ în crearea unui stat independent albanez, considerând drepturile acestui popor la fel de importante precum cele ale aromânilor din Balcani. Dincolo de teoriile originii comune îndepărtate traco-ilirice și de similitudinile de limbă și istorie, relațiile între aceste popoare sunt marcate de multe interacțiuni diverse și interesante. Neputând să nege faptul că imnul național al Albaniei rămâne până astăzi «Pe-al nostru steag e scris unire», pe muzica lui Ciprian Porumbescu și versurile lui Andrei Bârseanu, adaptate în albaneză de către poetul albanez de origine aromână, Asdreni, mulți critici muzicali neagă originalitatea acestei creații. Fiindcă nu aveau cum să nege faptul că Porumbescu era român, albanezii spuneau că muzica imnului era inspirată din marșurile vieneze, în consecință era austriacă. *«Este suficient să comparăm începuturile acestor cântece germane cu începutul Imnului steagului pentru a vedea cât de mult se aseamănă... [...]George Liggeti constată pe bună dreptate originea internațională a pre-creării Imnului Drapelului Albanez. Această afirmație este importantă nu doar pentru a sublinia orientarea occidentală a creării imnului nostru, ci și că nu există niciun motiv ca Porumbescu să fie citat drept compozitor al imnului»* (Tole, 1995:5). Ajutorul pe care guvernul lui Take Ionescu și Regatul României i l-au dat lui Ismail Kemal bei Vlora, care a pornit de la București, împuternicit de aromâni și albanezi, pentru a declara independența Albaniei în cele patru vilaiete aflate sub dominația Imperiului Otoman, în 1912, nu se menționează nicăieri, iar când acest fapt iese la iveală, este considerat ajutorul unui albanez pentru țara-mamă (Xhemaili, 2014).

Un alt caz similar este cel al istoricului român Nicolae Iorga (1871-1940). El a descoperit, în cercetările sale la Biblioteca Laurențiană din Florența, prima frază scrisă vreodată în limba albaneză, cunoscută drept «Formula botezului», scrisă în 1462 de către episcopul Pal Anghel (1416-1470). În timpul vizitei sale la Mat, episcopul Anghel, colaborator al lui Scanderbeg, a observat niște nereguli și de aceea a lăsat scrise aceste recomandări pentru clericii catolici, printre ele numărându-se și Formula Botezului, pe care și părinții o puteau folosi pentru a-și boteza copiii, atunci când condițiile vitrege îi împiedicau să ajungă la biserică (turcii, iernile grele etc). Este doar o scurtă propoziție *«Unte' paghezont premenit Atit et birit et spertit senit»* care se găsește într-o circulară în latină, scrisă în alfabet latin și în dialectul gheg (de nord).

Pentru aceste servicii, apreciindu-l drept albanolog, Regele Zog I al Albaniei i-a dăruit lui Iorga un teren la Saranda, pe care în 15 noiembrie 1935 a fost inaugurat Institutul Arheologic Român. În presa albaneză se inventează «originea albaneză» a lui Iorga și nu se fac referiri la operele sale, în care menționează legăturile puternice între albanezi și România, bazate tocmai pe existența comunității aromâne în spațiul albanez (Iorga, 1915:7).

Primul rege al principatului neutru al Albaniei, imediat după trasarea granițelor noului stat, era nepotul Reginei Elisabeta a României, principele Wilhelm von Wied. El a rămas în istoria Albaniei drept monarhul cu cea mai scurtă domnie (martie-septembrie 1914), aceasta fiind exact perioada când Regele Carol I al României aprecia relația cu albanezii drept cea a «nașului cu finii» (Gulea, 2013).

Printre cele mai importante figure istorice albaneze se află, fără niciun dubiu, Ismail Kemal bey Vlora, întâiul prim ministru al nou-înființatului stat independent albanez (1912). Alegerile și manevrele lui politice, criticate de către contemporanii săi, care au dus la dizolvarea guvernului condus de el de către Comisia celor șase Mari Puteri, nu au diminuat cu nimic importanța acestei figuri complexe, nici în timpul dictaturii comuniste, nici după. De obicei, despre el s-a scris într-un context naționalist, lăsând la o parte multe aspecte, precum înțelegerea lui cu grecii pentru a le ceda acestora regiunea Epirului sau, la pol opus, cea cu Bekir Grebena, pentru a readuce Albania

sub influența Turciei. În special aceasta din urmă este posibil să se fi datorat unei multitudini de factori printre care nostalgia lui pentru gloria Imperiului Otoman, sau simpla convingere că aceasta era cea mai bună soluție pentru menținerea integrității Albaniei. Și, fiindcă Dunărea nu trece prin Albania, istoriei ei îi lipsesc tocmai acele elemente care îl leagă pe Ismail Kemal Bei Vlora de Comisia Europeană a Dunării și de Galați, unde a fost primul sediu al acestui organism. Ismail Kemal Bei Vlora vine în acest oraș, în aprilie 1870, drept reprezentant al delegației turce. În «Memoirs» pe lângă aceste momente «gălățene», când vorbește despre numirea și sosirea sa la Galați, despre prietenia pe care a avut-o mai ales cu reprezentantul Marii Britanii, colonelul John Stokes și despre importanța pe care Imperiul Otoman o acordase Dunării, spre deosebire de Rusia, el menționează și întâlnirile cu Regele Carol I al României și Carmen Sylva (Kemal, 1920:85).

Toate aceste detalii, care se găsesc în «Memoirs», te fac să înțelegi că el era un bun cunoscător al României, al culturii și istoriei ei și, bineînțeles, având în vedere poziția importantă pe care o deținea în guvernul turc, discuțiile lungi cu grecii pentru trasarea granițelor statului albanez etc, nu putem să nu menționăm, chiar și indirect, că, dincolo de toate, el s-a bazat pe această cunoaștere profundă a realităților românești când a plecat de la București în 1912, pentru a declara independența Albaniei. Atunci, albanezii, așa cum reiese și din hartă și din studierea actelor din arhive, pretindeau ca Albania să se extindă în patru vilaiete, promițând crearea unui stat comun albanezo-aromân, promisiune care, în 1913, s-a transformat într-o altă promisiune, tot deșartă, aceea că aromânii vor fi recunoscuți drept minoritate. (Aromânii vor fi recunoscuți drept minoritate etnică abia în octombrie 2017)

O altă figură importantă pentru mișcarea națională albaneză, deși nu este menționată nicăieri în materialele pe care cercetătorii albanezi au ales să le publice sau asupra cărora s-au aplecat, este și Dimitrie C. Butculescu (1845-1916). În diferite cercetări care îl privesc nu este foarte întâlnită legătura cu Galațiul; mai mult se vorbește despre pasiunile lui, dar foarte puțin despre faptul că el a fost vicepreședinte al Societății albaneze «Drita» până la moartea lui Nicola Nacio, în 1914.

În corespondența lui Nacio cu alți patrioți albanezi, cât și în cartea lui «Viitorul românismului în Balcani», acesta în apreciază, mai ales, pe V.A.Urechia, dar nu lipsesc nici aprecierile referitoare la Carol I, B.P. Hașdeu și Butculescu, amicitia cu acesta din urmă ținând până la moarte.

Nicolae Nacio (1843–1913), fondatorul Institutului Albanezo-Român pentru pregătirea profesorilor albanezi, scrie în gazeta Albanezul (Shqiptari) nr. 16, București, 1888, al cărei director era: «...Bărbații de seamă a României, cu adevărată și frățască dragoste ne-au îmbrățișat, ne-au încurajat pe drumul pe care l-am ales, ne-au ajutat cu bani, ca să putem isprăvi ceea ce am început.»

Mult s-a vorbit și se știe despre contribuția lui Urechia (Maksutovici, 1991:330-332) la sprijinirea cauzei românilor din Balcani (aromânilor), înființarea Societății Culturale Macedo-Române și publicarea primului album macedo-român. Dar ceea ce nu se știe (cel puțin de către cei care au trăit în Albania) este că V.A. Urechia a fost președintele primei Societăți albaneze (aromâne) din România, «Drita». Așa cum reiese din corespondența cu cel ce avea să fie mai târziu președintele acestei societăți, aromânul N. Nacio, Urechia se conturează și mai clar ca un mentor al acestuia, dar și al multor alte personalități naționaliste albaneze, precum Dervish Hima, Murat bei Toptani etc. În scrisoarea trimisă lui Nicolae N. Nacio, pe 26 decembrie 1898, în timp ce sublinează relațiile strânse ale albanezilor cu aromânii din Balcani, V.A. Urechia îi reamintește lui Nacio că este dorința lui să-i vadă pe albanezi uniți, pentru că doar așa își vor atinge scopul. «D-eu să lumineze pre guvernanții vorbei ca să vadă că interesele lor sunt în perfect acord cu ale Albanezilor și cu ale «Armânilor». Mai am un dor: acela de a ne vede mai uniți decât mi se pare că sunteți d-tră cei din România» (Maksutovici, 1991:330-2). O dată cu instalarea regimurilor dictatoriale în aceste țări începe și transformarea relației, nu mai era cea a nașului cu finii, ci precum cea a două surori de Comintern. Regimul comunist a presupus

reinventarea istoriei naționale, albanizarea elementului aromân fiind doar un detaliu în această metamorfoză a întregii societăți.

Minoritatea aromână din Albania- între uitare și negare

Când vorbim despre un regim totalitar, sub care suferă tot poporul, este de înțeles că situația minorităților este foarte dificilă, dar cazul minorității aromâne din Albania este și mai aparte. Aromânii erau tratați total diferit față de alte minorități. Ei nu erau recunoscuți drept minoritate etnică, ci doar drept comunitate lingvistică, dar, în mod paradoxal, nu aveau școli în limba maternă, nu erau înregistrați drept aromâni la recensăminte, nefăcându-se nicio diferență între ei și populația majoritară albaneză.

Studierea minorității aromâne este foarte dificil de realizat astăzi, având în vedere exact aceste metode folosite pentru asimilarea ei, precum negarea diferențierii membrilor săi față de populația majoritară, forțarea celor care erau nomazi să se așeze în anumite sate, folosirea mișcării demografice forțate pentru a determina dispariția zonelor prevalent non-albaneze, o luptă de clasă exacerbată; deportări, electrificarea granițelor cu statele vecine, ștergerea identității, nu doar a celei etnice, ci și a celei individuale.

Dificultatea nu stă doar în lipsa informațiilor în legătură cu evoluția populației, localizarea, obiceiurile și tradițiile, valorile culturale etc. Pierzând legăturile cu obiceiurile, religia, tradițiile și, mai presus de toate, cu limba, comunitatea aromână devine ușor de asimilat. La început, datele despre minorități au fost colectate pe baza declarației personale. Mai târziu, sub regimul comunist, în sprijinul politicilor centralizate pentru unificarea/uniformizarea și omogenizarea populației, au fost folosite și alte metode, considerate clasice pentru regimurile dicta-toriale, precum teroarea, violența și falsificarea istoriei.

În timp ce toată populația îndura aceste restricții drastice, precum impunerea ateismului (1967-1990), cu scopul de a nu permite împărțirea ei în musulmani și creștini; unificarea limbii albaneze (din două dialecte distincte, unul în nord și unul în sud, a fost ales cel din sud ca fiind limba oficială la Congresul de Stabilire a regulilor ortografice ale limbii albaneze, 1972); naționalizarea sau dispariția proprietății private etc, minoritățile etnice erau la fel de izolate, la fel de private de toate drepturile fundamentale ale omului, dar aveau posibilitatea să învețe în limba lor maternă.

Comunitățile fără statut de minoritate etnică erau doar două, aromânii și rromii. Definite drept comunități lingvistice, dar în mod paradoxal neavând tocmai dreptul de a învăța limbile lor materne, considerate nescrise, aceste comunități se aflau la poli opuși în ceea ce privește abilitatea membrilor de a fi integrați în populația majoritară albaneză. În timp ce pentru rromi era aproape imposibilă integrarea, din cauza mai multor factori, precum culoarea pielii, modul lor de viață, abordarea lor privind traiul în comunitate, ceea ce a dus la păstrarea limbii materne (întrucât comunicau aproape exclusiv între ei), pentru aromâni, caracterizați drept «cameleonii Balcanilor» exact pentru abilitatea lor de a se contopi în populațiile majoritare, nu existau barierele sus-menționate, ei fiind aproape complet asimilați de majoritari și pierzând, drept consecință, dintre trăsăturile identitare importante, tocmai comunicarea în limba maternă.

După anii '90, deși guvernele democratice albaneze au sintetizat situația aromânilor prin sintagmele necolectarea datelor despre aromâni, neavând statistici exacte despre aromâni, comunitatea aromână a fost folosită drept un indicator al armoniei între segmentul majoritar și cele minoritare ale populației. Exact pe această abordare a albanezilor se bazează întrebările: Cum a putut fi considerată relația dintre aromâni și majoritari drept un etalon de conviețuire armonioasă, când, în realitate, aromânilor li se nega existența? Ce fel de armonie era aceasta, dacă i se negau acesteei minorități libertatea credinței, apartenența etnică, religioasă și culturală, precum și învățarea limbii materne?

Diversitate, dar și inegalitate...

Aromânii au fost recunoscuți drept minoritate etnică abia în octombrie 2017, făcând aproape imposibil ca, după politicile de asimilare folosite de regimul dictatorial al lui Enver Hoxha, dar și cele de după 1990, să găsim o distincție clară între populația majoritară, cea albaneză, și membrii minorităților.

După 1990, politicile Greciei, combinate cu ajutorul social acordat minorității grecești din Albania, au făcut ca mulți albanezi să-și schimbe prenumele cu unele grecești. Exact același lucru făcuseră și în trecut, când, după invazia otomană, își schimbaseră numele creștine cu unele musulmane, fără să-și schimbe însă și religia. Pentru aromâni, care erau deja ortodocși, a existat posibilitatea de a primi viză pentru cinci ani, fiind tratați la fel ca minoritatea greacă din Albania. În 2011, dar și în prezent, reprezentanții Asociației Minorității Elene «Omonia» pretind că aromânii ar trebui să se declare drept greci la recensământ.

Așadar, și în momentul actual, există în sânul comunității aromâne mai multe curente de opinie: unii spun că sunt greci, unii că sunt români și alții pretind că sunt urmașii lui Alexandru cel Mare. De dragul adevărului, trebuie subliniat că mania de a naționaliza eroii și trecutul glorios este comună tuturor popoarelor balcanice, iar aromânii nu fac excepție.

În secolul 21, aromânii din Albania, prinși în acest haos al propriei origini și identități, trebuie să facă față naționalismului, dar în mod diferit față de înaintașii lor, care mereu au ales etnia țării în care trăiau.

Aromânii de astăzi, ideologic și istoric frustrați, care se consideră în același timp combătuți, dar și doriți de toată lumea, cad în capcana identității «servite» de unii și de alții. În ciuda zicalei pe care o au și care spune că «armânlu nu cheari», tocmai această atitudine, de a-lăsa pe alții să decidă cui aparții, te face să uiți cine ești și ce limbă vorbești, fapt amintind, în mod ironic, de un proverb românesc celebru «Poartă-te cum ți-e portul și vorbește cum ți-e graiul, că fiecare pasere pre limba ei piere».

Provocările cărora trebuie să le facă față acum nu sunt foarte diferite de cele pe care mereu le-au întâlnit și care se reduc la cea supremă, supraviețuirea. Manipularea istoriei, chiar dacă nu este considerată apanajul exclusiv al regimurilor totalitare, a fost impusă fără alternative în majoritatea țărilor de mai sus. Și, ceea ce este repetat, timp de generații, ca fiind singurul adevăr, din nefericire hrănește ura, șovinismul și extremismul. Asimilarea acestei comunități a început cu mult timp în urmă și ceea ce este considerat «uitare», când vine vorba de istoria, obiceiurile, originea și orice alte date «uite» sau «neînregistrate» privind aromânii, nu este de fapt decât o etapă a procesului asimilării. În timp ce abordarea albanezilor privindu-i pe aromâni este că, dacă cineva nu declară expres că este aromân, atunci este albanez, în ceea ce-i privește pe greci, și dacă spune cineva că e aromân, tot grec este. Ideea principală a articolului de față este că această criză identitară a aromânilor și tendința de a ceda elenizării de după 1990 a fost determinată și de criza valorilor culturale albaneze din perioada post-comunistă, dar și de o revoltă față de tendința autorităților din regimul dictatorial comunist de a le nega existența.

Ceea ce trebuie subliniat este că valorile culturale și spirituale ale grupului minoritar și ale celui majoritar, în Albania, dar și în restul Balcanilor, sunt similare. Tocmai acest lucru face și mai dificilă evidențierea aromânilor, pentru că, potrivit teoriei lui Hall, cultura este un aisberg: cea care se exprimă nu este niciodată cea mai mare parte a ei (Hall, 1959:85). Mai ales dacă adaugi la această teorie și efectele vremurilor dificile ale dictaturii, când oamenii erau forțați să renunțe la tot ceea ce-i făcea diferiți.

După 1990, grupurile minoritare, precum grecii, macedonenii, sârbii, muntenegrenii, bulgarii, au fost fiecare sprijiniți de țara-mamă cu vize și chiar pașapoarte, în timp ce aromânii nu au primit, inițial, un astfel de ajutor din partea României. Când erau sub dictatură, celelalte minorități cunoșteau existența unei țări de origine, chiar la graniță, în timp ce aromânii din Albania au fost complet izolați. Legătura cu istoria, tradiția și statul de origine face posibilă supraviețuirea unei minorități și, încercând să scoată România din conștiința aromânilor, dictatura a reușit să determine o criză identitară a acestui grup.

Aşadar, fiind martorii acestei metamorfozării populației aromâne din Albania într-o minoritate etnică fără identitate etnică, ne întrebăm: Au supraviețuit într-adevăr aromânii din Albania dictaturii și metodelor ei de asimilare sau această trecere de la o așa - zisă comunitate lingvistică la o «de jure» minoritate etnică este doar o altă fază a asimilării lor, nu de către majoritatea albaneză, ci de către minoritatea greacă?

Recunoașterea comunității aromâne drept minoritate etnică a fost însoțită de multe controverse, nu doar din partea populației majoritare și a minorității grecești, ci, în mod paradoxal, chiar și izvorâte din sânul comunității aromâne. Uitarea limbii, contopirea cu populația majoritară albaneză, de care nu o diferențiază nimic, cu excepția auto-declarării (care în mare parte nu se face, fiindcă aromânilor le este teamă să nu fie considerați rromi), diluarea aproape până la dispariție a moștenirii culturale și, mai presus de toate, integrarea completă determină ca, pentru majoritatea aromânilor, dar în mod special pentru cei care locuiesc în marile centre urbane, asimilarea să fie totală.

Uniformizarea/omogenizarea populației sub regimul comunist, traiul sub teroare și sub presiune, lipsa unei țări-mamă, lipsa religiei și a posibilității de a învăța limba maternă au făcut posibilă asimilarea comunității aromâne și anihilarea culturii ei specifice, de jure și de facto.

După aproape 70 de ani, din care 50 trăiți sub una dintre cele mai sălbatice dictaturi din lume și alți 20 în vârtejul naționalismului care niciodată nu se demodează în Balcani, minoritatea aromâne este o comunitate care moare. Această diluare a identității etnice – inițiată prin negarea, de către regimul dictatorial comunist, a contribuției României la edificarea statului albanez și propășirea aromânilor din Balcani și continuată prin ștergerea diferențelor dintre aromâni și populația majoritară albaneză – face ca, în prezent, declararea ca fiind aromân, diferit de populația majoritară, să se considere act de trădare, acest fapt fiind o reminiscență a regimului dictatorial care, în contextul specific naționalismului din Balcani, este aproape imposibil de schimbat.

REFERENCES

Hall T. E. (1959). *The Silent Language*. New York. Doubleday & Company. INC. P. 85. [in English].

Hoxha E. (1987). Ditar 1955-1960. *Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste prane KQ te PPSH. Shtepia Botuese «8 Nentori»*. Tirane. P. 6. [in Albanian].

Hoxha E. (1988). Ditar 1960-1961, *Instituti i Studimeve Marksiste -Leniniste prane KQ te PPSH. Shtepia Botuese «8 Nentori»*. Tirane. P. 255, [in Albanian].

Iorga N. (1915). Albania și România, lectie de deschidere ținută în București, la Institutul pentru Studiul Europei sud-ostice, în ziua de 31 Ianuar 1915. *Văleni de Munte. Neamul Românesc*. P. 7. [in Romanian].

Maksutovici D. & Maksutovici G. (1991). V.A. Urechia susținător și membru în conducerea Societății culturale albaneze «Drita» în Centenarul Bibliotecii «V.A.Urechia». Galați, eds. Lucia Gheorghiou et.al. Volum jubilar. Galați. [in Romanian].

Sommerville Story Ed. (1920) *The memoirs of Ismail Kemal Bey*. London. Constable &Company. Ltd. P. 85. [in English].

Tole V.S. (1995). Himni shqiptar dhe Ligeti, ziarul «Drita». 18.06.1995. [in Albanian].

Gulea D. (2014). Nașul și finul sau aventura albaneză a nepotului reginei Elisabeta și al lui Carol I. URL: <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/nasul-si-finul-sau-aventura-albaneza-a-nepotului-reginei-elisabeta-si-al-lui-carol-i>, accesat în 11 dec. 2020.

Xhemaili V. (2014). Me cilin flamur Ismail Qemali e shpalli Shqipërinë e bashkuar dhe të pavarur, Gazeta «Bashkimi i Shqiperise». Tetove. 26.11.2014. accesat în 10 ianuarie 2021. URL: <https://www.ikvi.at/?p=947>,

REZUMAT

Regimurile politice încearcă să găsească soluții pentru problemele sociale schițând ideologii și strategii care urmăresc, printre altele, integrarea cât mai completă posibil a diferitor grupuri sociale. Plecând de la premisa că strategiile lor se bazează pe cifre (număr de votanți, număr de suporteri etc), fiind astfel în directă proporție cu populația majoritară, interesele minorităților etnice sunt protejate de acorduri internaționale și de statele-mamă, care încearcă să le acorde sprijinul propriilor minorități din alte țări. Dar ce se întâmplă când un regim dictatorial, care, pentru aproape 50 de ani, le-a negat cetățenilor săi orice drept fundamental, rescrie istoria de pe o poziție de putere absolută, nelăsând niciun loc de dezbatere? Cum este sacrificiul unei minorități etnice autohtone și al țării sale mamă transformat în beneficiul unei ideologii crude și mioape și, mai presus de orice, supraviețuiește această minoritate haosului identitar, dacă este lăsată singură, fără școli și cărți, fără amintiri despre trecut și fără istorie scrisă? Presiune. Negare. Asimilare. Acestea sunt principalele modalități prin care regimul dictatorial albanez a șters contribuția României la edificarea și dezvoltarea Albaniei drept stat independent, diluând până la inexistență și implicarea, și identitatea aromânilor din teritoriul albanez. Faptul că această contribuție a elementului român și aromân a fost transformată cu trecerea timpului dintr-o contribuție a «acestui popor [vlah] prieten, frate și vecin al albanezilor» în cea a «albanezilor patrioți din diaspora pentru țara-mamă» este tratat pe larg în articol drept una dintre cele mai semnificative dovezi privind o strategie care a servit nu numai la estomparea contribuției României, ci și la ștergerea completă a elementului aromân.

Cuvinte cheie: *aromân, limba maternă, relațiile albano-române, asimilare.*

АНОТАЦІЯ

Політичні режими завжди намагалися знайти рішення соціальних проблем, вимальовуючи ідеології та стратегії, які мали на меті максимально інтегрувати різні соціальні групи. Враховуючи, що плани урядів базувалися на цифрах (кількість виборців, кількість прихильників тощо), можна констатувати, що в першу чергу зміни торкалися домінуючого населення, натомість інтереси етнічних груп не враховувались. В більшій мірі вони захищалися як міжнародними конвенціями, так і державами, що й на сучасному етапі намагаються надати підтримку своїм громадянам на території інших країн.

Але що робити, якщо диктаторський режим, протягом 50 років нехтував правами та свободами своїх громадян, переписував історію, не залишаючи місця для обговорення та особистих поглядів? Постає питання, яким чином, в таких жорстоких умовах, мають жити автохтонні етнічні меншини, і перш за все, чи усвідомлюють вони хаос особистої ідентичності залишившись наодинці зі своїми проблемами, без шкіл та книг, без спогадів про минуле і жодної письмової історії?

Тиск. Заперечення. Асиміляція. Це основні шляхи, якими албанський диктаторський режим знівелював внесок Румунії у розбудову та розвиток Албанії як незалежної держави, крім цього поставив під сумнів існування та причетність до цього процесу самотутню арумунську етнічну групу.

Внесок румунського та арумунського елементу з часом набув іншого значення від «цього [власного] народу, брата та сусіда албанців» до роботи «патріотично налаштованих албанців на території Батьківщини-Матері». Саме на цей факт в статті акцентується увага, адже він став одним з вагомих доказів про наслідки ідеології комуністичного режиму, який на багато років вперед не лише забув про внесок Румунії в становлення албанської держави, а й повністю заперечував існування арумунів в регіоні.

Ключові слова: *арумуни, рідна мова, албано-румунські відносини, асиміляція.*